

## AVRUPA BİRLİĞİ'NDE GIDA POLİTİKALARI VE TÜRKİYE'NİN UYUM SÜRECİNDEKİ ÇALIŞMALARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Erdoğan GÜNEŞ<sup>1</sup>

Hasan ARISOY<sup>2</sup>

### Özet

Gıda sanayii imalat sanayii içinde yer almakta, dinamik bir görünüm sergilemektedir. Özellikle tüketici sosyo ekonomik yapısı ve bilinç düzeyine göre değişen gıda sanayii, günümüzde yasal önlemlerle düzenlenmektedir. Yapılan düzenlemelerde gıda kalitesi ve güvenliği sağlanmaya çalışılmaktadır. Bu süreçte AB gıda politika ve uygulamalarına uyum sağlamayı hedefleyen Türkiye, gıda güvenliği, hayvan ve bitki sağlığı alanında mevcut kurumsal kapasitesini arttırmalıdır.

**Anahtar Kelimeler:** Gıda sanayi, AB, Türkiye, Politika, Uyumlaştırma

### Food Policy at the EU and Evaluation of Turkish Homework During Accession Period

### Abstract

Food industry which takes place in manufacturing industry has shown a dynamic view. Especially, food industry has regulated with legal precaution depend on situation of social and economic of consumer and level of conscious. By means of this regulation, it has been tried to obtain at the food quality and safely. At this period, Turkey which has aimed adaptation EU's food policy and applications must increase institutional capacity related to food safely, animal and plant health.

**Key Words:** Food Industry, EU, Turkey, Policy, Adaptation

---

<sup>1</sup> Doç. Dr. Ankara Üniversitesi Z.F.T.Ekonomisi Böl. [egunes@agri.ankara.edu.tr](mailto:egunes@agri.ankara.edu.tr)

<sup>2</sup> Araş. Gör. Ankara Üniversitesi Z.F.T.Ekonomisi Böl. [arisoy@agri.ankara.edu.tr](mailto:arisoy@agri.ankara.edu.tr)

## 1.GİRİŞ

Gıda sanayi; ülke ekonomilerinde üretim, katma değer, ticaret, istihdam ve beslenme açısından önemli sektörlerden biridir ve gelişimi tarım sektörüyle doğrudan ilgilidir (Güneş ve Ünsal 2006). Türk gıda sanayi ve buna ilişkin gıda politikaları ekonomik, demografik ve sosyal yapıdaki değişimlere paralel olarak hızlı bir değişim süreci içerisinde. Bununla birlikte, tarımın kronikleşmiş çeşitli yapısal sorunlarından gıda sektörü olumsuz etkilenmektedir. Türkiye’de bu alanda üretim yapan 30.000’in üzerinde işyeri vardır ve yaklaşık 260.000 kişi istihdam edilmektedir. İşletmelerin yarıya yakını oldukça küçük ölçekte ve genelde kayıt dışı olarak faaliyette bulunurken, bu durum sanayide sürdürülebilir politika uygulamalarını engellemektedir. AB’ye uyum sürecinde gıda sanayi dalında önemli yasal değişimler yaşanmakta, bu açıdan farklılıklar giderilmeye çalışılmaktadır.

AB’de gıda politikalarının temelini “tarladan sofraya” yaklaşımı ile ilk üretim, ürünün işlenmesi, taşınması, dağıtımı gibi bölümlerden oluşan gıda üretim zincirinin tüm bölümlerini kapsayan *gıda kanunu* oluşturmaktadır (Kesen 2005). Bu alanda 280.000 işletme, yaklaşık 4 milyon kişi çalışmaktadır. Uygulanan ihracat sübvansiyonları ve iç pazar avantajları, firmaların dünya pazarına girişlerini kolaylaştıran ticaret anlaşmaları, gıda sanayinin güçlenmesine olanak vermektedir. Birlik, gıda sanayinde rekabet edilebilir bir ortam ile gıda güvenliği arasındaki dengenin korunmasını amaçlamaktadır. Gıda alanında yaşanan BSE hastalığı, kuş gribi gibi deneyimler, gıdaların sağlık ve güvenliğinin denetimine, yetiştirildikleri tarlalar ya da çiftliklerden başlanması gerektiğini ortaya koymuştur. Türkiye, AB’ye uyumda 2004 yılında çıkarttığı gıda yasası ve çeşitli yönetmeliklerle önemli mesafe almıştır. Bu süreç devam etmekte, gelişmeler izlenerek politik önlemler alınmaya çalışılmaktadır.

Türkiye’yi iç ve dış pazarlarda önemli piyasa rekabeti koşulları beklemektedir. Bu boyuttaki bir rekabeti sürdürebilmek için; güvenli, sağlıklı, kaliteli gıda üretme zorunluluğu yanında, kalite yönetim sistemlerini oluşturmuş, modern teknolojileri uygulayan bir endüstriyel gelişim içinde bulunması gerekmektedir. Aksi halde gerekli rekabet gücünü bulamamaktan dolayı ürünlerimiz, iç ve dış pazarlarda önemli ölçüde zorlanacaktır. Bunun sonucu olarak gelişmiş ülke ürünleri, piyasalarımızda egemenliğini artıracaktır (Halaç 2002).

## 2. AB'DE GIDA POLİTİKALARI

AB'nde gıda politikalarının temelini “Yeşil Belge” ve “Beyaz Kitap” oluşturmaktadır ve sürekli güncellenmektedir. Son yıllarda AB sınırları içerisinde deli dana, kuş gribi gibi krizlerin yayılması, artan tüketici baskısı, gıda politikalarının gıda kalitesi konusuna odaklanmasına neden olmuştur.

### 2.1. AB Gıda Mevzuatı ile İlgili Doküman (Yeşil Belge - Green Paper)

Komisyon tarafından 1997 yılında yayımlanan Yeşil Belge, Avrupa Gıda Mevzuatını değiştirmeye yönelik atılmış ilk adımdır. Bu belge ile belirlenen hedefler; Halk sağlığı ve tüketici bakımından güvenliği sağlamak, iç pazarda malların serbest dolaşımını sağlamak, mevzuatın bilimsel gerekçelere dayalı olmasını sağlamak, Avrupa Endüstrisinin rekabet edebilirliğini sağlamak ve ihracatı artırmak, güvenilir gıda üretimi için HACCP sisteminin kullanılmasını yaygınlaştırmak ve gıda mevzuatının kolay anlaşılır, uygulanabilir ve akılcı olmasını sağlamaktır (Yalçın 2008).

Yeşil Belge, şeffaflık ve tutarlılık bakımından yetersiz kalmış, uygulamada bir takım sorunlar yaşanmıştır. Bu nedenle gıda mevzuatının basitleştirilmesi ve daha rasyonel hale getirilmesi konusundaki çalışmalar, Avrupa Komisyonu'nun gıda kalitesi ve güvenliği konusunda attığı en önemli adım olan “Beyaz Kitap”ın yayımlanması ile sonuçlanmıştır.

### 2.2. AB Gıda Güvenliği ile İlgili Doküman (Beyaz Kitap – White Paper on Food Safety)

Beyaz Kitap gıda kalitesi ve güvenliğine ilişkin en önemli yasal dayanağı oluşturmaktadır. 12 Ocak 2000 tarihinde yayınlanan bu doküman ile hedeflenen yeni gıda politikaları, mevcut yasal mevzuatın güncellenmesi, bilimsel danışmanlık sisteminin kapasitesinin artırılması, böylece daha ileri düzeyde bir tüketici korumasına ulaşılmıştır (EU Com. 2008).

Beyaz Doküman; gıda zincirinde hijyen ile ilgili hükümlerden, hayvan sağlığı, hayvan refahı ve bitki sağlığı önlemlerine kadar gıda güvenliğine ilişkin tüm konuların ilk kez bir arada ele alındığı bir belge olup, AB'nin “çiftlikten sofraya gıda güvenliği” yaklaşımını destekleyici mevzuat reformları ile gıda güvenliğini doğrudan veya dolaylı ilgilendiren pek çok konuya ilişkin önlemleri kapsamaktadır (Anonim 2008/a)

Birlik, gıda sağlığı ve güvenliği konusunda Yeşil Belge ve Beyaz Kitap ile yasal düzenlemeleri yapmıştır. Bunun yanında “Avrupa Gıda Güvenliği

Otoritesi" ve "Avrupa Gıda ve Veterinerlik Ofisi"ni kurarak kurumsal yapılanmayı da sağlamıştır.

### **2.3. Avrupa Gıda Güvenliği Otoritesi (EFSA)**

Avrupa Gıda Güvenliği Otoritesi'nin oluşturulması hedefi Beyaz Kitap'ta ortaya koyulmuş, 2002 yılı başında 178/2002 sayılı Gıda Hukukunun Genel Prensiplerini belirleyen Tüzük ile yasal temeli atılmıştır. Otorite'nin başlıca sorumluluğu, gıda güvenliği üzerinde dolaylı veya dolaysız bir etkisi olan bütün konularda bağımsız bilimsel tavsiye sunmaktır. Üye devletler bünyesinde faaliyette bulunan gıda kalitesi ve güvenliği konusundaki benzer otoriteler arasında bir iletişim ağı oluşturmak da Avrupa Gıda Güvenliği Otoritesi'nin görevleri arasındadır.

EFSA'nın görevleri; her alanda bilimsel ve teknik destek sağlamak, bilimsel ve teknik veri toplamak, bu verileri karşılaştırmak ve özetlemek, bilgisayar ağı kurmak ve bu organizasyonların çalışmalarından sorumlu olmak, "Hızlı Uyarı Sistemi" çalışmalarından sorumlu olmak, halkın hızlı, güvenilir, objektif ve anlaşılabilir bilgilere ulaşmasını sağlamak, kendi sonuçlarını ve yönlendirmelerini açıklamaktır (Dalga 2003).

EFSA doğrudan halka sorumludur ve "Erken Uyarı Sistemi" onun kontrolü altındadır. Gıda güvenliği açısından acil bir durum ortaya çıktığı zaman, ilgili bilgiyi analiz etmesi, komisyona ve üye ülkelere dağıtması ve en iyi bilimsel tavsiyeyi almada gerekli bilimsel kaynakları harekete geçirmesi EFSA tarafından yapılmaktadır.

### **2.4. Avrupa Gıda ve Veterinerlik Ofisi (FVO)**

Avrupa Komisyonu, Birlik tarafından belirlenen Gıda Güvenliği ile Hayvan ve Bitki Sağlığı alanındaki yasal düzenlemelere ne ölçüde uyulduğunu ve bu düzenlemelerin hayata geçirilmesi konusunda denetimi yapmak üzere AB Gıda ve Veterinerlik Ofisi'ni kurmuştur.

FVO'nun temel faaliyet alanı; üçüncü ülkelerde ve üye ülkelerde denetimlerini tamamlamak ve bunun yanında yetkili otoriteler tarafından yürürlüğe koyulan AB yasalarının doğruluğunu ispat etmektir. Denetim bulguları, tavsiyeler ve sonuçlarla birlikte denetim raporlarına yazılmaktadır. (Anonymous 2008).

FVO, yaptığı incelemeler sonucunda hangi alanlarda yeni yasal düzenlemelere ihtiyaç olduğunu ve hangi alanlarda değişikliğe gidilmesi gerektiğini ortaya çıkarmakta; ilgili Komisyon birimlerine tavsiyelerde bulunmak-

tadır. Böylece gıda güvenliği ile hayvan ve bitki sağlığı alanlarındaki yasal mevzuatın gelişimine önemli katkı sağlamaktadır.

### **2.5. Hızlı Uyarı Sistemi (Rapid Alert System)**

Avrupa Komisyonu EFSA'nın kurulması ile birlikte "Hızlı Uyarı Sistemi" adlı sistemi kurmuştur. Bu sistem, üye ülkeleri bilgilendirmek amacıyla Avrupa Komisyonu tarafından işletilmektedir. Ancak çalışmaların sorumluluğu EFSA'ya aittir.

Hızlı uyarı sisteminin amacı, gıda güvenliği açısından ortaya çıkabilecek olan potansiyel ve tüm tehlikelere karşı tüketiciyi korumakla birlikte üye ülkeler ve Komisyon arasında bu konuda hızlı bir bilgi alışverişini sağlamaktır (Yalçın 2008).

### **2.6. EUREPGAP Protokolü**

Uluslararası alanda kabul edilen bir tarımsal üretim standardı olan EUREPGAP, meyve ve sebze yetiştiriciliği faaliyetinde standart uygulama ve disiplinleri belirten bir protokoldür. Avrupa perakendeciler ürün çalışma grubu (EUREP) tarafından 1997 yılında ortaya konan protokol İyi Tarım Uygulamaları (GAP) esaslarını tanımlamaktadır (Anonim 2008/b). Ayrıca EUREPGAP, HACCP'in kullanılmasını da teşvik etmekte ve prensiplerini desteklemektedir. EUREPGAP'a perakendeciler, firmalar ve dernekler üye olabilmektedirler.

### **2.7. AB Gıda Güvenliği Yönetim Sistemleri**

#### ***HACCP VE GMP***

HACCP (Tehlike Analizi ve Kritik Kontrol Noktaları – Hazard Analysis and Critical Control Points), güvenilir ürünlerin tüketiciye sunulması amacıyla, düzgün işleyen bir sistemin oluşturulması ve korunması temeline dayalı bir gıda güvenliği kavramıdır.

Ürünün ancak çok küçük bir miktarını analiz edebilme durumu göz önüne alındığında sürekli analiz sisteminin yalnız başına tam bir güvence sağlamadığını bilmek gerekir. O halde tüm proses aşamalarını daha sistematik bir şekilde ele alan ve önleyici nitelikte bir metoda ihtiyaç bulunmaktadır. İşte HACCP kavramı, bu ihtiyaca sistematik ve mantıksal bir yaklaşım getiren bir sistemdir (Anonim 2008/c).

HACCP sisteminin başarılı bir şekilde uygulanabilmesi için, çalışmaların üreticiden başlayarak tüketiciye ulaştığı satış noktasında bitmesi hedef-

lenmektedir. Bu nedenle HACCP sistemi, ISO 9001:2000 Kalite Yönetim Standardı ile entegre edilebildiği gibi GMP (İyi Üretim Uygulamaları – Good Manufacturing Practices) da sistemin en önemli destekleyicisi konumundadır.

GMP, gıda güvenliğini sağlayan tüm hijyenik uygulamalar, bunların prosedürleri ve kayıtlarını kapsayan uluslararası geçerliliği olan bir uygulamadır. GMP, işletmelerin sahip olması gereken temel özellikleri tanımlamaktadır. Bir işletmede HACCP uygulamalarına başlayabilmek ve başarılı olabilmek için GMP'nin HACCP ile birlikte yürütülmesi gerekmektedir. Aksi takdirde HACCP programında kritik kontrol noktaları gereğinden fazla olabilecek ve programı uygulama zorluğu doğacaktır (Yalçın 2008).

### **3. TÜRKİYE'DE GIDA POLİTİKALARI VE AB'NE UYUM**

Henüz Aday Ülke statüsünde yer aldığımız Avrupa Birliği'nde (AB) incelendiği gibi gelişmiş bir gıda mevzuatı bulunmaktadır. AB merkezi yapıda yeni gıda güvenliği kurumlarını oluşturmuş ve üye ülkeler de buna göre kendi idari yapılarını yeniden düzenlemişlerdir. Türkiye'nin gıda mevzuatını AB ile uyumlu hale getirmesi sadece tam üyelik yolunu açmakla kalmayacak aynı zamanda dünya ülkeleri ile rekabet edebilecek, kaliteyi ön plana çıkaran bir anlayışı da beraberinde getirecektir.

#### **3.1. Türkiye'de Gıda Mevzuatı**

Dünyada yaşanan gelişmeler neticesinde Türkiye 1995 yılında 560 sayılı "Gıdaların Üretimi, Tüketimi ve Denetlenmesine Dair" Kanun Hükmünde Kararnameyi çıkarmıştır.

Gıda zincirinin tüm aşamalarında uygulanmakta olan bu kararname hükümlerine göre gıda ile ilgili görev ve yetkiler Tarım ve Köyişleri Bakanlığı (TKB) ile Sağlık Bakanlığı'nın sorumluluğunda idi. Bu kararname, gıda üreten tesislerde üretimi denetleyecek sorumlu yöneticileri bulundurma zorunluluğu getirerek, tüketiciye kaliteli gıda ulaştırılmasına yönelik önemli bir adım niteliği taşımaktadır.

Diğer taraftan 560 sayılı kararname kapsamında düzenlenen 16 Kasım 1997 tarih ve 23172 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan "Türk Gıda Kodeksi" (TGK) Yönetmeliği yürürlüğe konulmuştur. TGK'nın amacı; üretici ve tüketici menfaatleri ile halk sağlığını korumak, gıda maddelerinin tekniğine uygun ve hijyenik şekilde üretim, hazırlama, işleme, muhafaza, depolama, taşıma ve pazarlanmasını sağlamak üzere gıda maddelerinin özelliklerini belirlemektir (Yalçın 2008).

Gıda konusunda yaşanan yetki karmaşası ve 560 sayılı kararnamedeki eksiklikler yeni kanun arayışını başlatmıştır. Bu nedenle son olarak 5179 sayılı Gıdaların Üretimi Tüketimi ve Denetlenmesine Dair KHK'nin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanun 27.5.2004 tarihinde TBMM'nde yasalaşmış ve 05.6.2004 tarih ve 25483 sayılı resmi gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

**Kanunun amacı;** kapsamlı gıda güvenliği sağlamak olup, buna uygun olarak her türlü gıda maddesinin ve gıda ile temasta bulunan madde ve malzemelerin teknik ve hijyenik şekilde üretim, işleme, muhafaza, depolama, pazarlama gibi aşamalarda üretici ve tüketici haklarını korumaktır. Buna uygun olarak bu maddelerin taşınmaları gereken asgari nitelikleri, bu maddeleri üreten ve satan işyerlerinin bulunması gereken asgari teknik ve hijyenik şartları ve de bunu sağlamak üzere verilecek hizmetlerin usul ve esaslarını belirleyen hükümleri içermektedir (Kayahan ve ark. 2004).

Kanun gereği, TKB Türkiye'de gıda ve gıda ile temasta bulunan madde ve malzemeler konularında üretim, işleme, ihracat ve ithalat aşamalarında yürütülen tescil, mevzuat, denetim ve kontrol hizmetlerinde tek yetkili kamu kurumudur. Yani gıdaya ilişkin tüm hizmetler tek bir yetkili merci otoritesine verilmiştir (Kayahan ve ark. 2004). Gıda maddeleri üretimi yapan işletmelerin ruhsatlandırma yetkisi 5216 Sayılı Büyükşehir Belediye Yasası ile belediyelere bırakılmıştır (Giray, Sosyal 2007). Sağlık Bakanlığı'nın bu alandaki yetkisi, gıda tesislerinin üretim öncesi çalışma iznini vermek, TKB ile birlikte yasa gereği "Türk Gıda Kodeksi"ni hazırlamak, gıda perakende satış noktalarında belediyeler ile birlikte kontrol hizmetlerini yürütmek şeklinde sınırlandırılmıştır. Ayrıca, doğal ve mineral sularla ilgili yasal düzenlemelerden Sağlık Bakanlığı sorumludur (Yalçın 2008).

### **3.1.1. Gıda Hizmetlerinde Yönetmelik Yapılanma**

#### ***Tarım ve Köyişleri Bakanlığı (TKB)***

Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Gıda standartları ve kalite kontrol hizmetleri için temel prensip ve kriterleri belirlemek, duyurmak, uygulamalarını denetlemek, diğer kuruluşlarla işbirliği içinde Türk Gıda Kodeksinin hazırlanması ve uygulanmasını gerçekleştirmek, mecburi uygulanan standartların kontrolünü yapmak, gıda kontrolüne yardımcı olmak görevlerini merkezde Koruma ve Kontrol Genel Müdürlüğü taşrada ise 81 İlde Tarım İl Müdürlükleri ve 39 İlde İl Kontrol Laboratuvar Müdürlükleri aracılığıyla yürütmektedir. Gıda konularında araştırmalar ise merkezde Tarımsal Araştırmalar Genel Müdürlüğü ile taşrada Gıda Kontrol ve Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü (aynı

zamanda gıda kontrol amaçlı da görev yapmaktadır) ve diğer Araştırma Enstitüsü Müdürlüklerinde yürütülmektedir (Kayahan ve ark. 2004).

### ***Sağlık Bakanlığı***

Daha önce Sağlık Bakanlığı'nın yetkisinde olan çalışma izni ve gıda satış yeri denetimleri ile ilgili görevler 5179 sayılı kanun ile TKB'na devredilmiştir. Bu kararın alınmasıyla gıda hizmetlerinin tek elden, daha etkin ve verimli yürütülebilmesi amaçlanmıştır. Ancak, doğal kaynak, doğal maden, içme, tıbbî sular ile işlenmiş içme, işlenmiş kaynak ve işlenmiş maden suyu üretimi, uygun şekilde ambalajlanması ve satış esaslarına ilişkin hizmetler ile enteral beslenme ürünleri dahil özel tıbbî amaçlı diyet gıdalar, tıbbî amaçlı bebek mamaları ile ilaç olarak kullanımı bilimsel ve klinik olarak kanıtlanmış ancak reçeteye tabi olmayan ürünlerin üretim, ithalat, ihracat ve denetimine ilişkin hizmetler Sağlık Bakanlığınca yürütülecektir.

### ***Türk Standartları Enstitüsü (TSE)***

TSE, diğer hizmetleri yanında, gıda maddeleri ve kalitesi ile ilgili standartlar hazırlamaktadır. TKB 560 sayılı Kararname ile bazı standartları yürürlüğe koymuş ve bunların kontrollerini yürütmüştür. Ancak 1995 yılından beri Türk Gıda Kodeksinin uygulanması öngörüldüğünden yeni bir standart yürürlüğe konulmamıştır.

### ***Dış Ticaret Müsteşarlığı (DTM)***

DTM, ithal ve ihraç ürünlere yönelik düzenlemeler yapar. Ancak teknik düzenlemeler TKB tarafından yapılmaktadır. İthalat aşamasındaki gıdaların güvenliği ve kalitesine yönelik kontrolleri TKB'na bağlı Koruma ve Kontrol Genel Müdürlüğü ve/veya Tarım İl Müdürlükleri yapmaktadır.

## **3.2. Türkiye'deki Gıda Mevzuatının Avrupa Birliği'ne Uymu**

Türkiye, gıda güvenliği, hayvan ve bitki sağlığı politikası ile ilgili müktesebatı kabul etmektedir. Ancak, *hayvan sağlığına ilişkin kontrol önlemleri ile gıda ve yem maddelerinin piyasaya sunumu* alanlarında, üyeliğe kadar müktesebatı uygulamada zorluklarla karşılaşacağını belirtmektedir.

Nitekim AB Komisyonu tarafından hazırlanan Türkiye'nin 2007 İlerleme Raporu'na göre, gıda güvenliği konusundaki ilerleme sınırlı kalmıştır. Türkiye gıda, yem, veterinerlik, hijyen ve resmi kontrollere ilişkin kanunları kapsayan ve müktesebata uyum konusunda bir temel teşkil edecek mevzuat paketini kabul etmemiştir.



Genel gıda maddeleri politikasıyla ilgili olarak, Türkiye gıda güvenliği konusundaki ikazların uygun şekilde izlenebilmesinin temini amacıyla "Ulusal Gıda ve Yem Acil Uyarı Sistemi"ni kurmuştur. Bilişim altyapısının geliştirilmesiyle merkezi ve yerel birimler arasındaki bilgi ağı güçlendirilmiştir.

**Veterinerlik politikasıyla** ilgili olarak, mevzuatın uyumlaştırılması konusunda sınırlı bir ilerleme kaydedilmiştir. Ancak uygulamalar iyileştirilmiştir. Türkiye özellikle kuş gribi (AI) ve şap (FMD) gibi hayvan hastalıklarıyla mücadele konusundaki çabalarını sürdürmüştür. 2007 yılının ilk çeyreğindeki kuş gribi (AI) salgınları etkin bir şekilde ele alınmıştır. TKB ile Sağlık Bakanlığı arasındaki işbirliği gelişmiştir. Hayvan hastalıkları konusunda AB'ye ve diğer uluslararası kuruluşlara bilgi akışı sağlanmakla birlikte, bu alanda halen ilerlemeye ihtiyaç bulunmaktadır. (ABGS 2008/a).

**Gıda ve yem ürünlerinin piyasaya sürülmesine** ilişkin kurallarda ilerleme kaydedilmemiştir. Hijyen konusundaki kuralların mevzuata aktarımı tamamlanmamıştır. Eğitim görmüş müfettişlerin sayısındaki artıştan dolayı, resmi denetimlere ilişkin idari yapılanmalarda ilerleme kaydedilmiştir. Sektörler bazında hijyen kılavuzları geliştirilmiştir. Akredite edilmiş laboratuvarların sayısı 16'ya yükseltilmiştir. Büyük çoğunluğu AB hijyen koşullarıyla uyumlu olmayan yemek tesislerimizin iyileştirilmesi konusunda hiçbir ilerleme kaydedilmemiştir.

Etiketleme, sunuş, reklâm, katkı maddeleri ve saflık kriterleri, öz çözücüler, hızla dondurulmuş yiyecekler, ışınlanmış gıdalara ilişkin düzenlemeler, büyük ölçüde müktesebatla uyumludur ve uygulama tedbirleri mevcuttur. Tatlandırıcılar ve gıda ile temas eden malzemelere ilişkin müktesebat uyumu tamamlanmayı beklemektedir. Türkiye, gıda katkıları, genetik olarak değiştirilen organizmalar (GMO) ve yeni gıdalara ilişkin AB müktesebatını iç hukuka aktarmamıştır.

Bitki sağlığı konusunda sınırlı ilerleme kaydedilmiştir. Bitki sağlığı ve karantina konusunda mevzuat uyumu henüz tamamlanmamıştır. Bitki koruma ürünleri konusundaki müktesebat mevzuata aktarılmıştır. Bitki koruma ürünleri kaydına ilişkin yönetmelik yayımlanmıştır. Tohum Kanunu kabul edilmiş ve tohum çeşitleri konusundaki ilk uygulama mevzuatı yürürlüğe girmiştir. Eğitim seminerleri sayesinde müfettişlerin teknik anlamda kapasiteleri arttırılmıştır. Uluslararası anlaşmalar konusunda ise, TBMM Uluslararası Yeni Bitki Çeşitlerini Koruma Birliği Sözleşmesini onaylamış, Bakanlar Kurulu ise Türkiye'nin bu örgüte üyeliğini kabul etmiştir.

### 3.2.1. Genel

Gıda güvenliği oldukça karmaşık bir alandır. Türkiye, makul düzeyde bir uyum sağlamak için önemli derecede çaba harcamalıdır. Öncelikli olarak, gıda güvenliğinin tüm yönlerini kapsayan kapsamlı bir stratejinin oluşturulması şarttır. Topluluk tarafından gıda güvenliği mevzuatında kullanılan terimler açıkça tanımlanmalıdır. Farklı mercilerin yetkileri ve sorumlulukları, risk değerlendirme ve risk yönetimi gibi konularda değişikliğe gidilmelidir. Özellikle bu konular AB'ye katılım öncesi yüksek oranda uyum istenen konulardır.

Avrupa Birliği'nde gıda zincirini oluşturan tüm halkaların denetimi merkezi Dublin'de bulunan FVO'nun sorumluluğu altındadır. Bu ofis, gıda zincirindeki tüm halkaları derinlemesine izleyerek mümkün olan en yüksek standartları garanti etme amacını taşımaktadır. Türkiye'de yaşanan yetki karmaşasını önlemek için TKB tek otorite ilan edilmesine rağmen uygulamada sorunlar devam etmektedir.

TKB'nda sorumlulukların farklı birimler arasında paylaşılması uyumsuzluk yaratmaktadır. Veteriner hekim ve gıda denetçileri arasındaki anlaşmazlıklar, müktesebatın aktarılmasını ve denetimlerin kalitesini etkilemektedir. Üstelik yerel yetkililerinin gıda kontrol sistemlerinin farklı evrelerine dahil olmaları, denetim hizmetleri arasındaki yetki çatışmalarını artırmaktadır (ABGS 2008/b).

Türkiye'de AB'deki gibi gıda sağlık güvenliğini kontrol eden ayrı bir kurum yoktur. Bütün denetleme işlemleri TKB'nın bünyesinde yer alan Koruma ve Kontrol Genel Müdürlüğü tarafından gerçekleştirilmektedir.

### 3.2.2. Hayvan Sağlığı Politikası

Türkiye'nin hayvan hastalıkları salgınlarının kontrol altına alınması ve hastalıkların etkin biçimde ortadan kaldırılmasını mümkün kılan yeterli idari kapasiteyi oluşturması gerekmektedir.

Türkiye katılım gününe kadar, Ulusal Kontrol Sisteminin etkin şekilde sürdürülmesi ve aynı zamanda AB İç Pazar Kontrol sisteminin yürürlüğe girişi için önceden çok iyi hazırlanma göreviyle karşı karşıya kalacaktır.

Türkiye'de *Hayvan hastalıkları kontrol tedbirlerini* ele alacak yeterli idari kapasite yoktur. Veteriner Kanununun kabul edilmemiş olması, ikincil mevzuatı hazırlama çabalarına ve acil eylem planlarının benimsenmesine engel olmaktadır (ABGS 2008/b). Türkiye'nin ülkede BSE olmadığı yönündeki iddiasına rağmen, şu anki BSE gözetim düzeyi güvenilir hastalık statüsünü garanti etmede yeterli değildir. BSE hastalığını test etme kapasitesinin

güçlendirilmesi gerekmektedir. Türkiye'nin uzun sınırı, uluslararası kuruluşların ve komşu ülkelerin işbirliğiyle çözülmesi gereken hayvan sağlığı sorununa ilave bir risk oluşturmaktadır.

### 3.2.3. Gıda ve Yemin Piyasaya Arzı

Bu konuda gerekli uyumun sağlanması için Türkiye'nin büyük çaba harcaması gerekmektedir. Türkiye, işletmelerini 2004 tarihli AB gıda ve yem hijyen paketiyle belirlenen AB standartlarına uyum derecesine göre sınıflandırmalıdır. Az sayıda işletmemiz AB'ye ihracat için onaylanmış durumdadır. Ancak genellikle küçük ölçekli olan işletmelerin modernizasyonunun sağlanması belirli bir plan içinde yapılmalıdır. Türkiye kontrol noktalarında HACCP ilkelerinin uygulanması konusuna daha fazla önem vermelidir. Denetim sistemimizi geliştirmenin yanında denetçilerin bilgi sahibi olmalarının sağlanması da önemlidir.

### 3.2.4. Gıda Güvenliği Kuralları

Bu konuda Türkiye önemli bir ilerleme sağlamıştır. Ancak etiketleme konusunda halen eksiklerimiz vardır. Gıda etiketinde menşei ülke bilgisinin zorunlu olması, AB ile uyumlu değildir. *Yeni Gıdalar ve GDO'lar* konusunda yaşanan gelişmeler dünya gıda politikalarının belirlenmesinde son derece etkili olurken Türkiye'nin bu konuda yaptığı çalışmaların yeteriz olduğunu söyleyebiliriz.

### 3.2.5. Bitki Sağlığı Politikası

Türkiye, Bitki Sağlığı ve Zirai Karantina Kanunu ve tohumculuk kanunundan oluşan bitki sağlığı sektöründeki yeni birincil mevzuatı henüz kabul etmemiş olmasına rağmen, büyük ölçüde uyum vardır.

## 4. SONUÇ

Türkiye-AB arasında müzakereler 3 Ekim 2005 tarihinde başlamıştır ve AB yasalarına uyum konusunda çalışmalar başlatılmıştır. Daha önceki katılım müzakerelerinde, hayvansal kökenli olmayan gıdalara ilişkin koşullar I no'lu malların serbest dolaşımı faslı kapsamında, canlı hayvanlar, hayvansal kökenli gıdalar, yem ve bitki sağlığı ile ilgili konular 7 no'lu tarım faslı altında ele alınmaktaydı. Artık tüm gıda güvenliği konuları, hayvan ve bitki sağlığına ilişkin konular tek bir müzakere faslı (Fasıl 12- Gıda güvenliği, hayvan ve bitki sağlığı politikası) kapsamında ele alınmaktadır.

Türkiye bu konuda AB Mevzuatına uyum açısından bazı kanun ve yönetmelikler çıkarmıştır. Ancak temel sorun, yasaların uygulanmasında yaşanan güçlükler ve kurumsal kapasitenin artırılmamasıdır. Gıda güvenliği, hayvan ve bitki sağlığı müktesebatı ve bunun uygulanması ciddi kurumsal kapasite gerektirmektedir. İdari, denetim ve kontrol organlarının, personel eğitimi ve personel sayısı yanında işlem, teknik ekipman ve olanaklar konusunda kapasiteler artırılmalıdır. Müktesebatın öngördüğü çok sayıda denetim ve gözetim organlarıyla beraber laboratuvar ve sınır kontrol noktalarında çalışmalara gerek vardır. Gerek AB gerekse diğer gelişmiş ülkelerin gıda mevzuatı gıda zincirinin her aşamasında etkilidir. Artık tüketiciler de bu bilinçle alışveriş yapmaktadır. Bu nedenle, Türkiye hammaddenin temin edildiği ilk aşamadaki İyi Tarım Uygulamaları (GAP), ürün işleme ve üretim aşamalarındaki İyi Üretim Uygulamaları (GMP), İyi Hijyen Uygulamaları (GHP) ve Tehlike Analizleri ve Kritik Kontrol Noktaları (HACCP) uygulamaları üzerinde önemle durmalıdır.

## KAYNAKLAR

- ABGS, 2008/a. "Türkiye 2007 İlerleme Raporu," Gayri Resmi Tercüme, Avrupa Komisyonu, Brüksel, 6 Kasım 2007, Sec (2007) 1436. Erişim: <http://www.abgs.gov.tr/index.php?41014&l=1>
- ABGS, 2008/b. "Tarama Raporu – Türkiye," 12. Fasıl – Gıda Güvenliği, Hayvan ve Bitki Sağlığı Politikası, [http://www.abgs.gov.tr/filestaramascreening\\_files/12ch\\_12\\_tarama\\_sonu\\_raporu\\_tr.pdf](http://www.abgs.gov.tr/filestaramascreening_files/12ch_12_tarama_sonu_raporu_tr.pdf)
- Anonim, 2008/a. "Beyaz Doküman," <http://www.kobifinans.com.tr/tr/sector/010605/14151>
- Anonim, 2008/b. "EUREPGAP," [www.kobifinans.com.tr/tr/sector/010605/14161](http://www.kobifinans.com.tr/tr/sector/010605/14161)
- Anonim, 2008/c. [http://www.standartkalite.com/haccp\\_iso22000\\_nedir.htm](http://www.standartkalite.com/haccp_iso22000_nedir.htm)
- Anonymous, 2008. [http://europa.eu.int/comm/food/fs/inspections/index\\_en.html](http://europa.eu.int/comm/food/fs/inspections/index_en.html)
- Dalga, Z. , 2003. "Türkiye ve AB Arasında Tarım ve Gıda Ürünleri Dış Ticaretinde Uygulanan Teknik Mevzuat ve Türkiye'nin AB Teknik Mevzuatına Uyumu Üzerine Bir Araştırma," Ege Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- EU Commission, 2008. "White Paper on Food Safety," European Commission, 12.01.2000. ([http://ec.europa.eu/index\\_en.htm](http://ec.europa.eu/index_en.htm))

- Giray, H. , Soysal, A. , 2007. "Türkiye'de Gıda Güvenliği Mevzuatı." Koruyucu Hekimlik Bülteni, 2007:6 (6). İzmir.
- Güneş, E. , Ünsal, F. , 2006. "Türkiye'de Gıda Sektörünün Ekonomik Yapısı ve Avrupa Birliği'ne Uyumu," Türkiye 9. Gıda Kongresi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, 24-26 Mayıs 2006, Gıda Teknolojisi Derneği, Yay.No: 33, Bolu.
- Halaç, E. , 2002. "Gıda Kalitesi ve Gıda Mevzuatı İle İlgili Temel Kavramlar Işığında Türk ve AB Gıda Mevzuatının Karşılaştırılması," Akdeniz Üniversitesi, İ.L.B.F. Dergisi (4) 2002, 107-131.
- Kayahan, M. ve ark. , 2004. "Ulusal ve Uluslararası Gıda Mevzuatı." TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası, Türkiye Ziraat Müh. 6. Teknik Kongresi, Ankara.
- Kesen, N. , 2005. "Avrupa Birliği ile Bitlikte Gıda Sektöründe Uyulması Gereken Yönetmelikler," Dış Ekonomik İlişkiler Müdürlüğü. <http://www.izto.org.tr/NR/rdonlyres/271E2928-83D9-49BD-AB01-4D1CF9767A75/6287/GIDA.pdf>
- Yalçın, H. , 2008. "AB-Türkiye'de Gıda Mevzuatı ve Tokat İli Gıda Sanayi İşletmelerinin Yapısı," Gaziosmanpaşa Üniv., Tarım Eko. Bölüm. Tokat.